

Att världen vore en bättre plats om filosoferna fick styra, den idén avförs effektivt av Svante Nordin.

Fredrik Stjernberg har läst *Filosofernas krig*.

Tanken i det stora krigets t

filosofi

Svante Nordin
Filosofernas krig
Nya Doxa, 1998

kallade "en hegeliansk armé" (vilket verkar ha inneburit en total mobilisering av statens resurser, bland annat med en värnplikts-armé rustad för utdragen krigsföring till lands).

Ett sätt att framställa kriget var som en kamp mellan "1789 års ideer" (England-Frankrike) och "1914 års ideer" (centralmakterna). Den konservativa svenske statsvetaren Rudolf Kjellén kom att spela en viss roll i propagandakriget genom att ge spridning åt denna bild. 1914 års ideer skulle vara en reaktion på den av konservativa krafter fruktade nivelleringen och moderniseringen, som följde av upplysningens ideal om frihet, jämlikhet och broderskap. Fasta hierarkier, folkgemenskap och traditioner skulle ersätta moderniseringens inverkan.

Pålitliga eller förrädare?

Många filosofer i England och Frankrike fick problem, de hade ägnat hela liv åt att tolka och utveckla tyska filosofer som Kant, Schopenhauer och Hegel. Var dessa filosofer helt pålitliga eller utgjorde de en femte kolonn? Sådana misstankar tvingade till sist fram Haldanes avgång – pressen hade givit honom öknamnet Schopenhauer.

Kunde det alls finnas något värdefullt i fiendesidans filosofer? Var Kant verkligen en direkt själslig anfader till de "hunner" som nu hotade hela civilisationen? Kant var ett särskilt stort problem – han hade ju skrivit ett verk som handlade om vägar till den eviga freden och var en

varm anhängare av upplysningens ideer. En vanlig strategi var att strunta i de större filosoferna på motståndarsidan, för att koncentrera sig på mer eller mindre perifera figurer. I den engelska propagandan var trion Nietzsche, Bernhards och Treitschke typiska exempel på tysk "maktfilosofi". Den enda som idag är känd i denna trio är ju Nietzsche (och han är egentligen ett rätt dåligt exempel). Bernhards var en general som 1912 skrev boken *Tyskland*

Första världskriget var en vettlös orgie i blod. Alla drog jublande i fält (hur glada folk verkligen var är svårt att begripa idag, men det skildras utmärkt av Svante Nordin), och fyra år senare hade en hel generation gått åt. Men kriget fördes inte bara i skyttegravarna, och filosoferna drog även de sina strån till stacken.

Filosofernas krig, som är kronologiskt uppbyggd, får vi följa de flesta viktiga filosofers verksamheter under kriget. Nordin har koncentrerat sig på fyra länder: England, Tyskland, Frankrike och Österrike-Ungern. Han har också haft en liberal syn på vem som är filosof; Sigmund Freud finns med, författare som Thomas Mann och teologer som Karl Barth likaså. Boken inleds skönlitterärt, nästan som en deckare, med mordet på den franske socialistledaren Jaures.

Ett idéernas krig

Kriget var ett propagandakrig; det var inte bara ett nationernas krig, utan ett idéernas krig. Det gällde inte bara att framställa den egna saken som rättfärdigad, utan som något man kunde ge ett högre, idémässigt, berättigande. På den tyska sidan såg många det som kampen mellan den ursprungliga tyska kulturen och en urvattnad, individualistisk, civilisation (en grogrund för nazisternas framgångar bland akademiker en generation senare).

Vad gjorde filosoferna med kriget? De bidrog med propaganda, och ibland mer handgripliga aktiviteter. Bergson skickades till USA för att plädера för ett amerikanskt inträde i kriget, och även om realpolitiska faktorer avgjorde saken, så var hans insatser nog inte helt betydelselösa. Haldane var under en tidigare period krigsminister i den engelska regeringen, och han verkade för något han inför förbluffade generaler

Hegeliansk filosofer karriär
Ovan inspekte

och nästa historiker.

Några förtill till skyttegravens Täl till tionskälla Nietzsche t

Vad gjornationaliserlänge hade mellan filo och botten det enda s undan för t var ett utr bundna strö propagand på propaga skeendet är

Äterväxt

Den senlytisk filos skyndas ocl till den klas minerande (det en gen gelianer ko en benägen tyska rötter Kanske var ske sökte m något radik

FOTO: PRESSBILD

Jublade into. Bertrand Russell satt några månader i fängelse för sitt motstånd mot det stora kriget. Här är han 89-årig på väg till en domstol 1961.

Kreolska parningsrop från Timbro

Kosmopolitisk torftighet bjuds i Timbros senaste Pejling.

Paradoxen med Timbrogänget är att de ställer sig till höger och är lika hängivna revolutionärer som någonsin Robespierre, deras idéer är giltiga överallt och i alla tider.

Carl Rudbecks sista pamflett är inget undantag. Han utgår från en Ellingtonlåt, *Creole Love Call*, och

kulturpolitik

Carl Rudbeck
Creole Love Call
Timbro Pejling, 1998

utnämner den till den nya tidens fackla. Här är icke längre jude eller grek, den nya kulturen blir kreolsk, mixad, kosmopolitisk.

En svart musiktradition

Han missar att Duke Ellington är amerikan och hans musik amerikansk, rotad i en svart musiktradition som i sin tur går tillbaka till Afrika. Jag har en vinyl med hans 40-talslåtar, bland annat *Black, Brown and Beige* och den märkliga *Black and Tan Fantasy*, en gestaltning av svart historia och svarta drömmar. Franco Fayenz skriver på omslaget om hur Duke både är tonalt avancerad och nationellt-folkligt förankrad. Hans musik

kunde inte ha tillkommit någon annanstans eller vid någon annan tidpunkt. En musik utan rötter betyder ingenting.

Drömmen om världsmedborgaren inspirerade en gång till esperantot. Idag lyfter Rudbeck fram en ny variant iförd "Nikes, jeans och baseballkaps som vanligen pryds av något amerikanskt basketbollags (?) insignier". Han finns över hela jordklotet, företrädesvis i städerna, och utnämns till avantgardist.

Torftigheten är ett slags mylla den också. Harmlös verklighetsflykt, skriver Rudbeck, men också "en grundkurs i estetisk träning". Inte i estetisk alltså; utan i estetisk träning. Det är ett sätt att tvätta bort millennier av sociala erfarenheter och bereda vägen för det

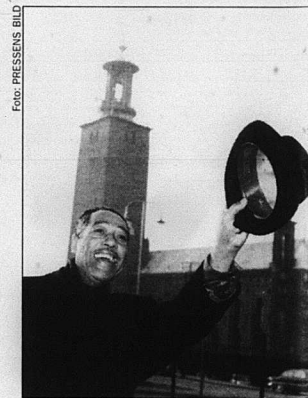
Nya Riket. Ellington gick motsatt väg, han tog fasta på och fördjupade millenniers erfarenheter. Men det är en smula mer ansträngande.

Naturligtvis vet Rudbeck det, men han intalar sig att vi lever i den bästa av världar. Självt konstaterar han två sidor senare att han kan läsa en kristallklar översättning av Kawabata och ändå inte förstå ett dugg. Det beror på att han inte är japan. Så finns ingen japansk kultur utan bara världsmedborgare, så upphör Kawabata att existera annat än som akademisk exklusivitet.

Och jag tror inte att Carl Rudbeck i stället skulle tillbringa helgerna på rollerbladets med avantgardisterna.

KNUT CARLQVIST

FOTO: PRESSBILD

Duke på besök i Stockholm 1958. För Carl Rudbeck är Ellingtons musik kosmopolitisk. I själva verket har den djupa rötter i afroamerikansk tradition.